

VEREENIGINGSVERSLAGEN.

NEDERLANDSCH TANDHEELKUNDIG GENOOTSCHAP.

Vergadering van 9 en 10 Maart 1918.

Jaarverslag van den Secretaris.

M. de Voorzitter, Mevrouw, mijne Heeren; het kan eentonig worden, maar het blijft verblijdend telken jare weer te mogen zeggen: het Genootschap bloeit en breekt zich breeder baan. Dat zij zoo.

In het afgelopen jaar trad de heer Van Hasselt als voorzitter af. Als vice-voorzitter bleef deze drijvende en stuwende kracht voor het Bestuur en dus voor het Genootschap behouden.

Met medewerking van het Genootschap trok het T. v. T. een ander kleed aan. De redactie berust in bekwame handen, wij hebben groote verwachtingen; dat zij bewaarheid mogen worden.

De prijsvraagcommissie is aan het werk; de in het afgelopen jaar begonnen arbeid om een prijsvraag door het Genootschap te doen uitschrijven wordt voortgezet.

Onze buitengewone leden, de heeren Van Loon en Bakker werden tot lid van het Provinciaal Utrechtsch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen benoemd.

Tot nieuwe leden van het Genootschap werden benoemd de heeren Blaauw, Lourens Bosch en Buisman.

Op heden telt het Genootschap behalve onzen eere-voorzitter 3 eere-leden, 64 gewone leden en 7 buitengewone leden.

Dat ik mijn volgend jaarverslag met dezelfde woorden als boven moge beginnen is mijn hartelijke wensch.

De Ie Secretaris,
D. E. DA COSTA.

Vergadering van Zondag, 10 Maart.

De Voorzitter: Ik open de vergadering en, om het kort te maken, geef ik dadelijk het woord aan den heer Bakker tot het houden van zijn voordracht.

1. De heer B. R. Bakker, Utrecht: »De oorzaak van een soms voorkomende gietfout« (gepubliceerd in het Maartnummer van dit Tijdschrift.)

De Voorzitter: Mijne Heeren. Wij hebben een zeer interessante bijdrage gehoord, waarbij de practijk weder eens veel nut kan trekken uit allerlei theoretische bespiegelingen, die tot een bepaalde conclusie hebben geleid. Hier reiken theorie en practijk elkander weer eens wonderschoon de hand. Wenscht iemand nog nadere inlichtingen te vragen? Critische opmerkingen zullen wel niet ten beste worden gegeven, want er is hier, dunkt mij, geen plaats voor critiek.

De heer Van Hasselt: M. d. V. Ik wilde den heer Bakker vragen, ik heb het verschijnsel van die »luchtbel« (zoo zal ik het nu maar even blijven noemen) eigenlijk alleen bemerkt wanneer ik een inlay goot met een stift, die bijv. in het wortelkanaal moest worden bevestigd, en dan zoo ongeveer op het grenspunt van de stift en de inlay. Is dat te verklaren uit dezelfde oorzaak?

De heer Bakker: Ja, zeker!

De heer Leopold Frank: M. d. V. Ik zou graag mijn bewondering willen uitspreken voor de ingenieuze wijze, waarop de heer Bakker deze quaestie voor ons heeft opgelost. Zooals U zeide, voor verdere critiek is hier eigenlijk geen plaats. (*Applaus*)

De Voorzitter: Wij kunnen niet anders dan het volkomen eens zijn met de woorden van den heer Frank. Ik zal, met het oog op de bekende bescheidenheid van den heer Bakker hieraan niets meer toevoegen, het moge hem voldoende zijn wanneer ik hem met dit korte woord dank breng voor zijn voordracht. (*Applaus*)

Zooeven, Mijne Heeren, toen ik de Vergadering opende, had ik de keuze tusschen twee dingen. Ik moest of het woord geven aan den heer Bakker, of een woord van welkom spreken tot den heer de Jonge Cohen, die voor het eerst als lid van het Genootschap deze Vergadering bijwoont. Nu was op dat oogenblik de vergadering nog zeer onvoltallig, en daarin was iets stuitends, dat beter gesleten kon worden aan een gehard man zooals collega Bakker, dan aan een jong man zooals collega de Jonge Cohen is, die het meer zal apprecieeren wanneer wij hem in een grootere vergadering het welkom toeroepen. Ik doe dat dus bij deze, en ik hoop, dat hij een waardig lid zal zijn van ons Genootschap, die onze tradities zal hooghouden en hier een waardige plaats zal innemen. Met genoegen hebben wij de disser-

tatie gezien, waarop de heer de Jonge Cohen gepromoveerd is, en met voldoening hebben wij bemerkt, dat in de buitenlandsche pers aan dat werk meer dan gewone beteekenis wordt gehecht en dat er met zeer veel lof over gesproken wordt. Wij feliciteeren den heer de Jonge Cohen met dit succes, wij hopen, dat ons Genootschap ook profijt zal trekken van de verdere stappen, die hij ongetwijfeld op den wetenschappelijken weg zal zetten, dat hij zich in ons midden wel zal bevinden en steeds een waardig lid zal zijn van ons Genootschap. (*Applaus*).

Ik wensch thans, in afwijking van de agenda, een oogenblik het woord te geven aan den heer Van Loon.

De heer Van Loon: M. de V. Toevallig ben ik in de gelegenheid een geval van zware kaakfractuur te demonstreeren aan degenen, die zich daarvoor interesseeren. Wanneer U het goed vindt, kan dat wel even tusschen de bedrijven door geschieden. De man ligt een veertien dagen in het hospitaal, en ik moet een beetje voorzichtig met hem zijn, vooral ook met dit koude weer. Deze man was midden in den nacht, ongeveer 12 uur, op transport met een motorboot. Hij was voor de spoorbrug en op het moment dat hij onder de brug door moest heeft de schipper hem geroepen. Hij stak zijn hoofd uit de kajuit en toen kwam zijn hoofd precies tusschen den balk van de spoorbrug en de kajuit. Het is onbegrijpelijk, dat zoo iemand er nog het leven afbrengt. Er zat een handvat op het dek, dat heeft hij ook op zijn mond gekregen, hij is naar beneden gezakt en had een kaakfractuur gekregen, die er aldus uitzag: (teekening op bord).

Het was natuurlijk een deplorabele toestand, en er was groot gevaar voor verzakking. Den eersten dag hebben wij hem behandeld met zandzakken en katrollen. Ik heb eens afgezien van al onze moderne methoden van tandheelkunde. Het is wel eens goed om te zien, dat men oude methoden toch niet geheel verwerpen moet, door ze van tijd tot tijd eens te gebruiken. Op dit stuk heb ik van C tot C, hier een bandje op en daar een bandje, een ligatuur en een staaf. De man lag in zijn bed, ik heb hier zoo den staaf langs gebracht, hier een haakje en een oogje en daardoor de metaalligatuur gehaald. Daar een gewoon houtje door, dat ik een beetje inkerf, en daar gaat de ligatuur omheen en daaraan komt het touw. Aan het bed staat een galg, daaraan een katrol, waarover een touw loopt met een zandzak als contra-extensie, en hier ook weer een katrol met een zandzak. Verder nog een gewoon keelverband, dat de keel naar dien kant trok, en een zandzak dit stuk naar ter zijde. Zoo hebben wij den man een nacht laten liggen, maar zulk een behandeling extendeert veel meer dan wij kunnen. Des avonds kwamen er al alarmeerende berichten, dat het net wat alsof de kaak er uit gescheurd werd, wij hebben het gewicht toen verminderd tot de helft en den volgenden dag hebben wij het

geheel moeten verwijderen, maar de opheffing van de dislocatie gebeurt op deze wijze fijn, zoo kunnen wij het nooit doen. Verder is het weer op zijn plaats gegaan en gewoon orthodontisch behandeld. Er zou hier een indicatie zijn geweest voor het groote apparaat met den articulator buiten den mond, van Schröder, maar dat heb ik niet gedaan omdat de man aan twee kanten hier voor tanden miste. Daardoor kon ik hem voeden met een schuitje door de tandryden, die op elkander zaten. Ik heb dus besloten, hem te behandelen intermaxillair, dus de onderkaak aan de bovenkaak te verbinden. Ik heb daarbij nog een aardig dingetje gevonden. Men loopt dan met zoo iets een paar dagen rond, om te vinden wat men hebben moet. Daar stond de M_3 in en daar de M_1 . Ik ging van de veronderstelling uit, dat ik hem zoo ver kon krijgen. Ik heb hier om de M_3 een bandje gemaakt en daarop twee buisjes gezet. Als ik hem nu zoo ver kon krijgen, was de quaestie: Hoe bevestig ik die twee aan elkaar met een vrij groot geweld. Het mooiste zou zijn dat ik er een schroefdraad door kon brengen met een schroefje hier en een schroefje daar, maar dat wordt een ontzettend gepruts achter in den mond, het gewone bezwaar dat men altijd heeft in de orthodontie. Ik heb dat bezwaar zoo opgelost, en ik vind dat een heel pientere oplossing, al zeg ik het zelf: ik heb er een buis voor genomen, geen schroefdraad, die er precies in paste en die heb ik het laten doen in de plaats van een schroef, ik heb hier een ligatuur doorgehaald, toen zat de geheele zaak zoo vast als een muur, ik was ontkomen aan alle moeiten en ik kon tot achter in den mond manipuleeren. Zoo zit hij nu gefixeerd. Aan den anderen kant heb ik nog een apparaat gezet. Die dislocatie heb ik met Dr. de Groot samen behandeld en het gelukte heel goed, behalve hier, daar was het een beetje los. Ik heb dus een secundair apparaat gemaakt, ik heb de I gebandeerd, hier zat een carieuze molaar (allemaal ongunstige dingen), ik heb hier een staaf vastgebonden om deze breuk op die wijze te verbinden en van C naar C heb ik een ligatuur gemaakt. Zoo heb ik den patient nu 14 dagen onder behandeling. De intermaxillaire behandeling heeft met het oog op de voeding voordeelen, maar men moet oppassen voor de stijfheid van het gewricht, en dat is een groot nadeel. Na veertien dagen zet ik hem los van 12 uur tot 5 uur, dan zet ik hem weer vast, maar intusschen laat ik hem een beetje bewegen, dat geeft wat slapte in het gewricht en heeft men niet zoo veel kans op een verkeerde callusvorming, en de stijfheid in het gewricht gaat weer te niet. Men moet alleen oppassen dat de man niet overmoedig wordt en gaat gapen, want dan is alles weer bedorven.

Deze methode heb ik gevolgd, ik zal straks den patient op mijn kamer laten komen en wie er belang in stelt, kan hem daar komen zien.

De Voorzitter: Ik dank den heer van Loon voor zijn mededeeling, en ik geef intusschen het woord aan collega Da Costa, tot het houden van zijn voordracht.

4. De heer D. E. Da Costa. Den Haag.

De Percy R. Howe methode van sterilisatie en impregnatie van geïnfecteerd tandweefsel. (Zie blz. 228 van dit nummer).

De Voorzitter: Wij zullen thans eerst gelegenheid geven om hiernaast den patient van Dr. van Loon te zien, en daarna de discussies houden over de voordracht van Dr. da Costa.

(Demonstratie van patient).

De Voorzitter: Mag ik vragen, wie van de heeren thans het woord verlangt?

De heer Duyvensz: M. d. V. De methode, die collega da Costa heeft uiteengezet, pas ook ik reeds eenige maanden toe, en met succes. Collega Da Costa heeft echter enkele dingen nog niet voldoende toegelicht, hij had op nog meer voordeelen kunnen wijzen. Deze methode is ook uiterst geschikt daar, waar wortelperforatie aanwezig is. Ik heb een paar gevallen gehad van geperforeerde wortels, die echter gelukkig niet door mij geperforeerd waren, maar door een ander. (*Gelach*). Het is inderdaad merkwaardig te constateeren, hoe deze methode de juiste is voor wortelperforatie. Wanneer wij een wortelperforatie hebben en wij brengen daarin een druppel van de ammoniakale zilvernitraatoplossing, wij voegen daarbij de formaline, zooals collega Da Costa beschreven heeft, dan krijgt men door het nitras argenti aan den punt van den wortel een coagulatie van het eiwit, dat zoo mooi afsluit dat men later niet de minste reactie krijgt, omdat er zilvereiwit gevormd is. De formaline veroorzaakt daarbij een afzetting van zilver in den tand, maar daarmee is het kanaal nog niet opgevuld. Dat is tenminste mijn ervaring. Ik weet niet, hoe collega da Costa dat doet, want als ik goed geluisterd heb heeft hij dat niet verteld, maar ik voor mij vul dan de kanalen nog verder op.

Collega da Costa heeft gewezen op de vlekken, die men aan de vingers krijgt en hij heeft gezegd dat men die zou weggrijpen volgens de methode, die men ook in de fotografie toepast, eerst jodium toevoegen en dan hyposulfiet. In de practijk is het eenvoudiger, joodkali te nemen, men wrijft een stukje joodkali er overheen en dan is de vlek veel spoediger weg. Hetzelfde geldt voor de doekjes. Die zijn in het geheel niet weg. Wanneer men die overgiet met een beetje hypoplossing, zoo geconcentreerd mogelijk, dan verdwijnen op het moment van het opgieten de vlekken. Wanneer U mij veroorlooft, even na te gaan wat eigenlijk gebeurt, dan is dat eigenlijk het volgende.

In het eene fleschje hebben wij zilvernitraat en de ammoniak, de vloeistof dus die de apotheker voor ons bereidt, en daarin gebeurt dus het volgende: $2 \text{AgNO}_3 + \text{NH}_4\text{OH} = 2 \text{AgO} + 2 \text{NH}_4\text{NO}_3 + \text{H}_2\text{O}$.

(Spr. demonstreert).

Ammoniumnitraat vormt een troebeling in de vloeistof, want dat treedt op in den vorm van rhombische kristallen, die echter weer oplossen in de waterige vloeistof.

Dat is dus de eerste oplossing. Nu voegen wij bij het zilveroxyd formaline, dat een reduceerende werking uitoefent, zoodat het zilver vrijkomt:

$\text{Ag}_2\text{O} + \text{CH}_2\text{O} = \text{Ag} + \text{CH}_2\text{O}_2$. Het laatste blijft echter niet als zoodanig bestaan, maar valt uiteen in CO_2 en HO_2 . U ziet, ik zal de reageerbuis even verwarmen om de reactie wat sneller te doen verlopen, dat het zilver zich afzet. Maar, wanneer het zilver neergeslagen is hebben wij daarmede nog niet het kanaal opgevuld. Aan heeren, die neiging hebben om speciaal creosoot voor het vullen van wortels te gebruiken, althans voor een onderdeel, zou ik daartegen willen waarschuwen, omdat eventueel explosies het gevolg kunnen zijn wanneer U creosoot in aanraking brengt met zilvernitraat. Weest dus voorzichtig en gebruikt in dit geval geen creosoot voor Uw wortelkanalen.

Ik heb hier een tand, die op deze wijze is behandeld, d.w.z. ik heb aan het wortelkanaal niets gedaan, ik heb in het cavum dentis een druppel van de ammoniakale zilveroplossing laten vloeien en daarna formaline, en verder heb ik niets gedaan. Ik heb den tand doorgezaagd, heb er een dun plaatje uitgesneden en daarvan heb ik een microscopisch preparaat gemaakt, dat de heer Grevers zoo vriendelijk zal zijn, te demonstreeren. U kunt dan zien, hoe prachtig de vloeistof zich langs de wortelkanalen voortbewogen heeft en hoe het zilver tot aan den apex is doorgedrongen, terwijl ik er niet met een naald in geweest ben.

De heer Bakker: M. d. V. Wij beginnen nu in de gaten te krijgen, dat die prijsvraag een opgezet zaakje is. De heeren hebben hem zoo goed als in den zak. (*Gelach*).

Naar aanleiding van de voordracht van collega da Costa meen ik te mogen zeggen, dat men toch niet zóó optimistisch moet zijn als de spreker van ochtend weer geweest is. Ik zou in de verleiding komen te vragen, hoe het in de laatste maanden gaat met de desensitising paste en met meer dingen, die collega Da Costa eigenlijk niet op zijn geweten heeft, maar die de ouderen op hun geweten hebben en waarvoor wij enthousiast geweest zijn.

Ook over het stukje chemie van collega Duyvensz wil ik wat zeggen. Men moet toch wel zeer simplistisch van chemischen geest

zijn om te gelooven, dat het proces in kwestie zich zoo afspeelt als het hier staat. Het is heel aardig zoo in een reageerbuisje, maar er blijft nog een kleinigheid op te helderen. Waarom gebeurt dat nu slechts, als men een kleine hyalinevorming heeft? Waarom gebeurt het dus niet bij gezond tandbeen en wel wanneer dit is aangetast door caries. Omdat, wat collega D u y v e n s z hier op het bord gezet heeft, te veel lijkt op de al lang verlaten chemische verklaring van een textielverf-proces. En als een ander, niet dus collega D u y v e n s z, gaat zoeken naar het chemisme hiervan, dan zal gezocht moeten worden in de richting van de adsorptietheorie, in de colloidchemie dus, maar niet zooals het hier op het bord gezet is. Ik wilde niet nalaten, deze opmerking in het belang van de prijsvraag te maken.

De heer Grevers: M. d. V. Nadat ik het stukje van H o w e gelezen had, heb ik dat toegepast en eenige preparaten gemaakt. Ik wil er op wijzen, dat er een eenvoudiger wijze is om die preparaten te maken. In de microscopie gebruikt men voor zilver impregnatie in de weefsels de methode van Bielschowsky. Men is daarbij niet gebonden aan bepaalde hoeveelheden, bijv. bij een 10 procents zilveroplossing voegt men 40 procents natronloog en zoo slaat men het zilver neer. In elk handboek van de microscopie vindt U die methode beschreven en het is merkwaardig, hoe snel zij werkt.

Men kan een 5 procents of 10 procents oplossing nemen van nitrarsilver, men voegt daarbij eenige druppels natronloog zoodat het zilver neerslaat als een bruine neerslag. Daarbij voegt men eenige druppels ammonia men lost het weer op en dan kan men de vloeistof die er boven staat weggooien of gebruiken om in het pulpakanaal in te dringen, om het kanaal schoon te maken. Men voegt dan een 20 of 25 procents formaline bij, men krijgt dan een neerslag en die dringt ver door. Ik heb vergelijkende proeven genomen en daaruit is mij gebleken, dat deze methode, die ik aanstonds zal demonstreeren, veel vlugger werkt dan de methode van H o w e. Daarbij komt dat de oplossing van H o w e vrij spoedig bederft, en dit kan men telkens klaar maken met een geringe moeite en zonder dat men een apotheker noodig heeft.

De heer da Costa: M. d. V. Ik achtte het vanzelfsprekend dat, zooals collega D u y v e n s z gezegd heeft, na de behandeling de wortelkanalen op de gewone wijze worden gevuld, dus in mijn geval met een guttapercha point.

De chemische formule, die collega D u y v e n s z op het bord heeft geschreven, staat eenigszins meer uitgewerkt in het artikel zelf. Ik wil vooral niet uit het oog verloren hebben, dat ik met mijn mededeelingen niets meer heb beoogd dan een aansporing om toch vooral het oorspronkelijke stuk te lezen. Daarin vindt men nog verscheidene figuren

en teekeningen, die de doordringing van het zilver duidelijk voorstellen.

Het wegnemen van de vlekken door joodkali heb ik ook al geprobeerd. Ik vind echter, dat de methode met jodiumtinctuur en hyposulfiet betere resultaten geeft. Wat die doekjes betreft, men moet al weer de practijk niet uit het oog verliezen. Op het moment, dat wij de vlekken maken, zien wij ze niet. Men is bezig, het doekje wordt hier of daar neergelegd, er wordt niet op gelet en de vlek treedt pas goed te voorschijn als het een beetje ingewerkt heeft. Dan heeft hyposulfiet geen uitwerking meer, zij kan wel een lichte ontkleuring te weeg brengen, maar de vlek blijft.

Aan collega Bakker wil ik dit zeggen. Ik heb juist getracht, in dit stuk mijn enthousiasme zoo veel mogelijk te temperen. Hij heeft op het oogenblik het manuscript in handen en hij zal daarin zien dat ik heel veel doorgeslagen heb. Ik ben geëindigd met te zeggen: de toekomst zal ons moeten leeren hoe deze methode werkt. Hetzelfde had ik kunnen zeggen voor eenige jaren omtrent de desensitising paste. Ik heb nu in de laatste jaren dagelijks de desensitising paste gebruikt. Ik heb één slecht geval gehad maar daarna nooit meer en ik ben voor de desensitising paste dan ook nog even enthousiast als in den beginne. Ik vind het een groot verschil, of ik voor de eene of andere halscaviteit novocaine moet toepassen, of desensitising paste gevolgd door een afsluiting met calxine. Ik wensch dus niets terug te nemen van hetgeen ik vroeger over de desensitising paste heb gezegd.

De Voorzitter: Ik geloof, dat ik namens de Vergadering spreek, wanneer ik collega Da Costa dank zeg voor zijn opwekking, om het stuk in originali te lezen en te bestudeeren en ik hoop, dat deze studie voor de practijk rijke vruchten zal dragen. Ook aan de heeren die door min of meer geslaagde chemische toelichtingen — dat staat niet aan mij om te beoordeelen — de voordracht hebben opgehelderd breng ik daarvoor dank. (*Applaus*).

Voor ik den heer Grevers het woord geef wil ik even mededeelen dat de lunch, die geannonceerd was, in het Instituut, wegens te weinig deelneming niet doorgaat. Wij zullen nu zien, of het mogelijk is voor de lunch het programma af te werken.

Voorts breng ik onder de aandacht, dat de heer Grevers pas ongesteld is geweest en dat zijn stem nog niet van de sterkste is. De leden zullen hem dus wel willen ontzien. Het woord is thans aan den heer Grevers.

3. De heer J. E. Grevers, Utrecht.

Makro- en microscopische praeparaten van een zeldzaam geval uit de practijk (punt 2).

De heer Grevers: Voor ik overga tot het onderwerp dat ik be-

handelen wil, wensch ik eenige praeparaten te laten rondgaan die betrekking hebben op het in de vorige vergadering besprokene. De heer Da Costa had een geval van sterke bloeding, hij wist niet waar die vandaan kwam, en ik heb toen toevallig een preparaat vertoond dat daarop sloeg. Ik heb toen de meening uitgesproken, dat het volstrekt niet onmogelijk was, dat een lateraal foramen in de incisivus de bloeding veroorzaakte. Ik heb mijn museum nog eens nagezocht en ik heb hier incisivi, premolaren en molaren, die eigenaardige veranderingen in de foramina vertoonen en het is misschien wel wenschelijk, dat de heeren die afwijkingen ook eens onder de oogen krijgen.

Ik kom thans tot mijn eigenlijke voordracht *).

De Voorzitter: Wensch een van de heeren nog iets toe te voegen aan het gehoorde, of wensch iemand nadere inlichtingen? Ik vermoed, na de duidelijke uiteenzetting en na de demonstratie van deze mooie preparaten, dat de zaak volkomen duidelijk geworden is. Over de genese zouden wij nog veel kunnen theoretiseeren, maar dat zou ons wel wat al te ver voeren.

De heer Duyvensz: M. d. V. Ik geloof dat wij den heer Grevers niet dankbaar genoeg kunnen zijn voor hetgeen hij ons heeft laten zien. Wanneer wij even bedenken, hoe enorm veel tijd het kost, dergelijke preparaten te maken, dan mogen wij wel een woord van warme hulde brengen aan den heer Grevers, die altijd nog den tijd daarvoor weet te vinden. Ik zou er nog op willen wijzen, dat in de Dental Kosmos van 1900 of 1901 Miller dergelijke gevallen beschrijft en de pulpa als oorzaak aangeeft. Hij demonstreert ook eenige preparaten, waarin pulpaweefsel aanwezig was.

De heer Grevers: Dat heb ik ook gezien en ik dacht ook, dat het hetzelfde was, maar het is niet volkomen hetzelfde.

De vriendelijke woorden van den heer Duyvensz geven mij aanleiding om op te merken, dat het geheel aan de leden ligt, of ik op de vergaderingen het een en ander kan bijdragen tot het programma. Wanneer de leden van het Genootschap mij de eigenaardige of zeldzame gevallen sturen, die zij in de practijk ontmoeten, dan zal ik daar gaarne het mijne aan doen en ik houd mij voor toezending gaarne aanbevolen.

De Voorzitter: Wij danken den heer Grevers zeer voor hetgeen hij ten beste heeft gegeven. (*Luid applaus*).

5. De Heer Th. E. de Jonge Cohen.

Een bijdrage tot de morphogenese van den dens in dente (wordt later gepubliceerd).

*) De voordracht kwam niet in ons bezit.